

S Å G V E R K O C H B R Ä D G Å R D

Personuppgifter

Uppgiv födelseår och -ort, föräldrarnas härstamning (landskap, socken) och yrke. Var gick Ni i skola? Vilka arbeten hade Ni sedan och på vilka orter? Ange från vilket/vilka sågverk uppgifterna i det följande härrör, även ungefärligen vilken tid det gäller.

1. Sågverkets olika delar (områden)

Vad kallade man de viktigaste ställena inom sågverksområdet? (Ex. på benämningar: sågen, såghuset, sågbassängen, timmerbassängen, bassängen, timmerbonnen, timmermagasinet, sågbryggan, bryggan, brädgården, kolbacken, kolgården, karvhögen, högbanan, lågbanan, hyvleriet, pamhuset, kopverket, utskeppningen, prämslipen.) Sade man, att man arbetade på, i el. vid sågen? (Ex: "Han jobba i sågen/vid sågen". — "Ja ska gå på sågen el. likn.")

2. Arbetet i timmermagasinet

Vad kallade man arbetarna vid sågbassängen och vad gjorde de? (Ex. på benämningar: sjögubbar, strypare, påstickare, påhängare, timmerinfraktare, timmerdragare, timmertummare, tummare.) Förekom både sommar- och vintersågning? I senare fallet: Hur höll man bassängen öppen. Rörde man om vattnet på något vis? Vilka verktyg hade man? Eller hade man en s.k. strömbildare (apparat som med propellrar håller vattnet i rörelse)? Vad kallade man denna apparat? Känner Ni till ordet timherrullning? Hade man timmervältor på land vid vintersågning? Känner Ni till ordet timmerhäst (en kran)? Hur fungerade den? Hade den andra namn? Känner Ni till ordet timmerspel i samband med vintersågning? Vad kallade man den som skötte detta spel?

3. Uppfordringen

Vad kallade man uppfordringsanordningen? (Ex. på benämningar: keratt, kyratt, medbringarknop.) Beskriv den så utförligt som möjligt. Vilket redskap hade den som förde stocken till uppfordringsanordningen? Vad hette det ställe, där timret kom in i såghuset? (Ex. på benämning: timmerintag.)

4. Ramen

Vad hette anordningarna, varmed man fäste sågbladets ändar vid ramen? (Ex. på benämningar: fotjärn el. underhals, sträckhals el. överhals.) Be-

skriv dem. Vad menas med bladstol, (blad)post och inpostning? Vad är ruckmatning (ryckmatning)? Vad kallade man klotsarna mellan sågbladen som bestämde verkets dimensioner? (Ex: tolkar.)

5. Sågningen

Vad kallade man basen för såghuset? (Ex. på benämningar: sågmästare, sågställare.) Vilka andra arbetade inne i såghuset och vad kallade man dem? (Ex. på benämningar: (för)sågare, hjälpsågare, bakgutt — det sista värmländskt.) Beskriv deras arbete så utförligt som möjligt.

6. Kantningen

Vad kallades den plats, där man kantade? Beskriv i detalj hur arbetet gick till. Vad gjorde kantaren och hjälpkantaren? Vad är valkant eller vankant för något? Arbetade trisskullor i kantverket?

7. Avfallet

Vad kallade man det? (Ex. på benämningar: bakar, ribb, splittved, spån, skäv, strö..) Vad kallade man dem som forslade bort avfallet? (Ex. på benämningar: ribbkullor, ribbskjutare, ribbvagnare, strödragare, ribblastare.) Vad är kary för något? Hade man en hack under kantbänken för sönderdelning av avfallet? Gick en särskild ledning ut till karvhögen?

8. Brädgården

A. Vad hette den plats, där timret kom ut från såghuset? Vem skötte om sorteringen (ex. klantare/klampare), och hur sorterade man? (I dimensioner enbart eller också efter kvalitet?) Vad fanns det för olika slag av virke? (Ex. på benämningar: stör, plank, bräder, battens, bult, rävskinn, skinnbräder.) Kan Ni ange ungefärliga mått på varje virkeslag?

Kan Ni ange olika märken på kvalitéer. (Ex. på benämningar: mix, tertia, kvarta, kvinta, olle, nolla, vrak.) Känner Ni till nedanstående figurer och vad betyder de?

✓ X ≠ S O W

Känner Ni till andra ord som beteckning på virkeskvalitet?

B. Hur många man ingick i ett stabblägglag. Vad kallade man dem? (Ex. på benämningar: stabbläggare, klampare, ströpojke, särpojke, plockpojke.) Vilka redskap hade stabbläggarna? (Ex. på benämningar: grotare, puta, krokspak, lättspak.) Beskriv redskapen. Vad hade säraren för red-

skap? Känner Ni till ordet bunchar (virkesupplag för stabbläggarna)?

C. Stabben. Hur gick det till att taka stabben? Vad kallade men de olika rösterna? (Ex. på benämningar: korven (lägst), lågröstet, mellanröstet, högröstet.) Hur täckte man sedan? Känner Ni till orden nedersköten, mellansköten och översköten och vad menade man med dem? Hur många man ingick i takarlaget? Vad kallade man dem? Vad var hjälet för något? Vad är ett koben?

9. Hyvleriet

Beskriv så utförligt som möjligt arbetet där, hur bräderna kom in, olika slags hyvling. Vad kallade man dem som arbetade där? Vilka maskiner hade man? Vad kallade man avfallet och vad gjorde man av det?

10. Utskeppningen

Vad kallade man basen för utskeppningen. Vilka andra arbetade där? (Ex. på benämningar: rättläggare, klampare, uppläggare, utskjutare, märkpojke.) Berätta om vad de gjorde.

11. Ord och uttryck

Tala om så utförligt som möjligt vad som menas med följande ord och uttryck: slå över hatt, lägga över hatt, få tillslag på tomfot (det gäller stabbläggjarlaget), kurkbära, köra kurk, bottenskorvar, ri, avrita, avritare, blocksåga, hund (i keratten), lättare (på brädgården), målarbis, ranka, "schevugnspipa", ströbas, timmerrullare, urlägg, stjärt (på plank el. bräder), ledare, bemträns, batting (9-tumstimmer), slipkammare, vagnare, kap-hus, skofta.

Kommer Ni ihåg andra ord eller uttryck från sågverkslivet är vi tack-samma för uppgifter härom.